

ההשפעה של מודל ההוראה הישירה ומודל החינוך לספורט על ידע פדגוגי של התוכן, מיומנויות טכניות וטקטיות ומסוגלות עצמית בהוראת הכדורסל בקרב פרחי הוראה בחינוך גופני

עמית אורן

תקציר

מורים לחינוך גופני מלמדים בדרך כלל באמצעות מודל ההוראה הישירה, המבוסס על עקרונות הוראה ממוקדת מורה, כאשר במהלך השיעור המורה מארגן את הלומדים, קובע זמן לפעילות, מציג את המיומנויות ומעניק משובים בעת ביצוע המשימות. מודל נוסף, פחות מוכר בקרב מורים לחינוך גופני, הוא החינוך לספורט, המבוסס על הוראה ממוקדת תלמיד, מאופיין בארגון לומדים בקבוצות קבועות והטרוגניות, כאשר כל אחד מהלומדים ממלא תפקידים שונים במסגרת הקבוצתית (מאמן, אחראי כושר ומתיחות, רשם ניקוד ואחראי ציוד) והתנסויות אלו מפתחות תחושת אחריות אישית וקבוצתית ומגבירות את המעורבות בלמידה.

מחקר זה בחן את היעילות של מודל ההוראה הישירה ומודל החינוך לספורט, בדגש על ארגון הלומדים והלמידה, על משתני הידע הפדגוגי של התוכן בהוראת כדורסל, ביצוע מיומנויות טכניות וטקטיות בכדורסל והמסוגלות העצמית בהוראת כדורסל, בקרב פרחי הוראה בשנתם השנייה בתכנית הכשרה להוראה בחינוך גופני.

במחקר השתתפו 38 פרחי הוראה, הלומדים בשנתם השנייה במסגרת התואר הראשון במכללת זינמן לחינוך גופני ולספורט, בקורס "הוראת הכדורסל לבית הספר", במשך סמסטר אקדמי אחד. הסטודנטים נרשמו לקורס זה כחלק מדרישות תכנית הלימודים כקורס חובה, וההרשמה נעשתה לפי התאמת המערכת האישית של כל סטודנט. המחקר בחן שתי קבוצות, כאשר בקבוצת ההוראה הישירה השתתפו 24 פרחי הוראה ו-14 בקבוצת החינוך לספורט. שתי הקבוצות למדו לפי אותם דפי ההנחיה והשיעורים כללו תכנים לימודיים זהים לחלוטין, אולם ארגון הלומדים נעשה באופן שונה. בקבוצת ההוראה הישירה מינתה המורה בכל שיעור שני סטודנטים שיהיו אחראיים על הבאת הציוד הנדרש ועל החזרתו. בתחילת כל שיעור חזרה המורה על התכנים שנלמדו בשיעור הקודם והציגה את מטרות השיעור הנוכחי ואת תכניו בפני כל הכיתה. הכיתה התארגנה לפי הוראות והנחיות המורה וביצעה את המשימות שהמורה לימדה. ניתן זמן רב לסטודנטים כדי לתרגל את היסודות שנלמדו בזוגות, שלשות או רביעיות על פי הנחיות המורה ובפיקוחה. המורה עברה בין התלמידים, תיקנה שגיאות ונתנה משובים אישיים ומשובים לכלל הכיתה לפי הצורך. בסופו של כל שיעור שיחקו הסטודנטים משחק כדורסל

בקבוצות קטנות על פי כללים וחוקים חדשים שלמדו במהלך השיעור. קבוצות אלו אינן קבועות והשתנו משיעור לשיעור. בקבוצת החינוך לספורט חולקו הסטודנטים לקבוצות הטרוגניות דומות (בנים ובנות ברמות שונות של יכולת מעשית בכדורסל) של 3-4 סטודנטים אשר נשמרו במהלך כל השיעורים בסמסטר. כל קבוצה בחרה שם או כינוי אשר ליווה אותה במהלך הקורס. כל סטודנט בקבוצה קיבל תפקיד ומילא אותו במשך ארבעה שיעורים ברוטציה, כדי שכל הסטודנטים יתנסו בכל התפקידים. תרגול המיומנויות התבצע בקבוצות כשהסטודנטים תיקנו אחד את השני וסיפקו משובים על פי קריטריונים שהמורה קבעה ולימדה, בעוד המורה עברה בין הקבוצות, פיקחה על התרגול, במידת הצורך סיפקה משובים וחילקה לקבוצות ניקוד על גיבוש, אחווה ושיתוף פעולה. בנוסף, נערכו טורנירים ומשחקונים כתחרויות בין הקבוצות לתרגול המיומנויות אשר נלמדו. בשיעור הראשון והאחרון נדרשו הסטודנטים לענות על שאלון ידע פדגוגי של התוכן ועל שאלון מסוגלות עצמית להוראת הכדורסל (מבחני קדם ובתר). בנוסף, בסוף הסמסטר התבקשו הסטודנטים לבחור נושא מסוים בכדורסל (טכני או טקטי) וללמד את עמיתיהם לכיתה במשך 15 ד' את הנושא הנבחר, וכן נבחנו בשיעור האחרון במבחן מעשי, הכולל יכולות טכניות וטקטיות שנלמדו במהלך הקורס, כחלק מדרישות הקורס ומהציון הסופי. החוקרת צפתה בשיעורים, קידדה על פי מחוון להערכת המודלים כדי לוודא שאכן המורה לימדה את המודלים על פי הקריטריונים המאפיינים אותם וצילמה במצלמת וידאו את כל השיעורים בקורס לצורכי איסוף נתונים.

ממצאי המחקר גילו כי הידע הפדגוגי של התוכן נמצא גבוה יותר במבחן הבתר בשתי קבוצות המחקר ונמצא גבוה יותר עבור בעלי רקע קודם בכדורסל בשתי הקבוצות. במבחן הוראת העמיתים ובמבחן המיומנויות הטכניות והטקטיות לא נמצאו הבדלים מובהקים בין הקבוצות. המשתתפים בשתי הקבוצות היו בעלי מסוגלות עצמית גבוהה יותר במבחן הבתר לעומת מבחן הקדם. עוד נמצא כי המסוגלות העצמית להוראת הכדורסל הייתה שונה עבור בנים ובנות, כך שבקבוצת ההוראה הישירה הבנות היו בעלות מסוגלות גבוהה יותר מאשר הבנים ובקבוצת החינוך לספורט, הבנות והבנים היו בעלי מסוגלות דומה. בניתוחי מתאמים, בקבוצת החינוך לספורט נמצאו קשרים המצביעים על כך שבעלי הישגים גבוהים במבחן ידע התוכן הפדגוגי ההתחלתי היו גם בעלי מסוגלות עצמית גבוהה במבחן הקדם, שבעלי מסוגלות עצמית גבוהה במבחן הקדם היו גם בעלי הישגים גבוהים במבחן הידע הפדגוגי של התוכן הסופי, וכן בעלי הישגים גבוהים במבחן הידע הפדגוגי של התוכן ההתחלתי שיפרו מעט את הישגיהם במבחן הבתר של המסוגלות העצמית. ולבסוף, רוב המשתתפים בקבוצת החינוך לספורט העדיפו לארגן את

הכיתה בקבוצות קבועות (71.4%) על מנת שההוראה תהייה יעילה, בעוד רוב המשתתפים בקבוצת ההוראה הישירה העדיפו קבוצות משתנות (91.7%).

כאשר הידע הפדגוגי של התוכן רב ומגוון, המורה יעזור לתלמידיו לרכוש מיומנויות חדשות, להכיר את האלמנטים הקריטיים של המיומנויות, לתקן שגיאות, לספק משובים ספציפיים ולהתאים את הנלמד לרמת התלמידים. המחקר הנוכחי מציע מודל הוראה פחות מוכר - החינוך לספורט. ההתנסות במיומנויות הוראה מגוונות, בארגון לומדים שונה ובשיתוף פעולה דרך קבע, נמצא ראוי מבחינת שיפור בהישגי הידע הפדגוגי של התוכן של פרחי ההוראה, ביכולות ובמיומנויות טכניות וטקטיות, בשיפור תחושת מסוגלות עצמית להוראה ובהעדפתם של הלומדים ליישם הליכים אלו בעתיד כמורים בעצמם.